

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/1

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/1 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳақимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Елмуратов Икматулла Гайбуллаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДАГИ БИРИНЧИ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ ТАРИХИ (1931-1936 ЙИЛЛАР)	12-18
<i>Qitaybekov Azizbek Kenesbek o'g'li</i> QORAQALPOG'ISTONDA HAVO TRANSPORTINING SHAKLLANISHIDA "DOBROLET" AKSIYADORLIK JAMIYATINING O'RNI	19-23
<i>Nawrizbaeva Nurjamal Qudaybergenovna</i> QORAQALPOQLARNING GILAMCHILIGI BILAN BOG'LIQ VA'ZI MAROSIMLAR	24-29
<i>Сайдуллаев Фаррух Умедулло ўғли</i> МУҲАММАД ҲАКИМ ТЕРМИЗИЙНИНГ ЭТНОЛОГИК ВА ЭТНОГРАФИК ТАДҚИҚОТЛАРИ	30-35
<i>Berdiqulov Mirolim Tugalvoyevich</i> ТО'ДА-1 NEOLIT MAKONINING O'ZBEKISTON TOSH DAVRI ARXELOGIYASINI O'RGANISHDAGI O'RNI	36-40
<i>Olimjonova Gulida Olimjon qizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT BOJXONA XIZMATI ORGANLARI FAOLIYATI ..	41-47
<i>O'ng'alov Lazizbek Amiriddin o'g'li</i> NUROTA TOG' TIZMASINING TOSH DAVRI ARXELOGIYASINING O'RGANILISH TARIXI..	48-53
<i>Rahmonov Faxriddin Shoymardonovich</i> MILLIY DEHQONCHILIK MADANIYATINI ETNO-TARIXIY MANBALARDA AKS ETISHI (JANUBIY O'ZBEKISTON MISOLIDA)	54-58
<i>Tilavboyev Muhammad</i> JIZZAX VOHASIDA OT BILAN BOG'LIQ URF-ODATLAR VA MAROSIMLAR	59-63
<i>To'xtaboyev Xurmatullo Shomirza o'g'li</i> O'ZBEKISTON ILM-FANI RIVOJIDA FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETINING O'RNI (MUSTAQILLIK YILLARI MISOLIDA)	64-68
<i>Рахматиллаев Хасанбой</i> МАРКАЗИЙ ОСИЁНИНГ ҚАДИМГИ ДАВР ЭТНИК ТАРИХИНИ ЁРИТИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛИ МАСАЛАЛАР ВА УСУЛЛАРГА ДОИР	69-74
<i>Qurbonova Manzila Boqiyevna</i> BUXORO VOHASI MILLIY SHIRINLIKLARI VA ICHIMLIKLARI	75-80
<i>Ravshanova Gulora</i> QASHQADARYO VOHASIDA MUNTAZAM QUROLLI HARAKATLAR TA'MINOTI (XX-asrning 20- yillarida)	81-85
<i>Зарипбаев Уснатдин Оракбаевич</i> ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ	86-90

<i>Baxronov Abdullo Haydar o'gli</i> O'ZBEKISTONDA TOSH DAVRI ARXELOGIYASINI O'RGANISHDA XALQARO EKSPEDISIYALARINING O'RNI	91-95
<i>Maxmatqulov Jasur Isroil o'g'li</i> GIYOHVANDLIKKA QARSHI KURASH MAVZUSINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	96-101
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTON-TURKIYA HAMKORLIGI VA UNING NATIJASI (TO'QIMACHILIK SANOATI MISOLIDA)	102-106
<i>Норбоев Сарвар Қахрамон ўғли</i> АФРОСИЁБДАГИ СЎҒД МУДОФАА ДЕВОРИГА ОИД ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ (XX АСРНИНГ 50-80-ЙИЛЛАРИ).....	107-111
<i>Эсонов Зиёдбек Юлдашевич</i> ФАРҒОНА ВОДИЙСИ АҲОЛИСИ ТЎҒИМАЧИЛИК ҲУНАРМАНДЧИЛИГИ АНЪАНАЛАРИ	112-117
<i>Tishabayeva Irodaxon Rasulovna</i> 1960-1970 YILLARDA O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TARBIYA MUASSASALARI FAOLIYATI	118-124
<i>To'xtamishева Fotima Musurmonovna</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA QASHQADARYO VOHASI KASHTADO'ZLIGIDA O'ZGARISHLAR.....	125-132
<i>Sattorov Nurbek</i> SHIMOLIY BAQTRIYA VA ZARAFSHON MINTAQALARIDA DEHQONCHILIK VA CHORVACHILIK MADANIYATI SOHIBLARI ETNOMADANIY ALOQALARINING O'ZBEK XALQI ETNOGENEZI SHAKLLANISHIDAGI O'RNI	133-138
<i>Hazratov Nurali Burxon ug'li</i> QADIMGI KESH VILOYATI HUDUDIDAGI ARXELOGIK YODGORLIKLARINING O'RGANILISH TARIXIDAN	139-144
<i>Mamatqulov Bekzod Sherzovich</i> O'ZBEKISTONDA GAZ-OLTINGUGURT SANOATINING YUZAGA KELISHI VA UNING RIVOJLANISH TARIXI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	145-149
<i>Berdiyev Jamshid</i> VOHA JOY NOMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNONIMLAR VA PATRONIMLARNING TUTGAN O'RNI	150-155
<i>Djurakulov Sherzod Davronovich</i> SAMARQAND VILOYATI HUDUDIDI TOSH DAVRI ARXELOGIYASINING O'RGANILISHI TARIXI	156-161
<i>Қурбанова Дилрабо Шерипбоевна</i> ПАРЛАМЕНТ ТАРИХИ ВА ТАРИХШУНОСЛИГИ	162-172

<i>Зухриддин Болтаевич Жунаев</i> ХОРАЗМДА РЕСПУБЛИКА ТУЗУМИ: ЮТУҚЛАР ВА МУАММОЛАР (1920-1924 йиллар)	173-181
<i>Mamadiev Voxodir Bobojonovich</i> QASHQADARYO MUZEYIDAGI NODIR OSTODON	182-186
<i>Norqo'chqarov Xushvaqt Eshnazarovich</i> AFG'ONISTONDA O'ZBEK TILINING QONUNY ASOSLANISHI, O'ZBEKLAR IJTIMOYIY-MADANIY HAYOTIDAGI O'RNI (XX ASR – XXI ASR BOSHLARI)	187-197
<i>Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич</i> ТОШКЕНТ ВОҲАСИ СЎНГГИ БРОНЗА ДАВРИ ТАРИХИ ТИЗИМИДА: ДАФН УДУМИ ВА МИГРАЦИЯ МАСАЛАЛАРИ	198-203
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> ОДАМ САВДОСИГА УЧРАГАН МИГРАНТ ХОТИН-ҚИЗЛАР ҲАҚИДА БАЎЗИ МУЛОҲАЗАЛАР	204-208
<i>Tishabayeva Iroдахon Rasulovna</i> 1960-1970 YILLARDA O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TARBIYA MUASSASALARI FAOLIYATI	209-215
08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ	
<i>Ostonokulov Azamat Abdulkarimovich, Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li</i> DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI	216-226
<i>Kurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich</i> O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV TASHKILIY- IQTISODIY MEKANIZMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	227-232
<i>Отабеков Отажон Файрат ўғли</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ОПТИМАЛ СОЛИҚ ЮКИ ВА ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ МАСАЛАЛАРИ	233-243
<i>Шакирова Фароғат Болтаевна</i> ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БАҲОЛАШ ИНДИКАТОРЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ	244-255
<i>Мамбетназаров Бахыт Бисенбаевич</i> ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕТЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	256-263
<i>Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi</i> TURIZM INFRATUZILMASI TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	264-269
<i>Matniyozov Murodjon Rajabbayevich</i> DESTINATSIYA IMIDJINI SHAKLLANTIRISHDA TURISTLARNING SODIQLIGI VA QONIQLASHINING AHAMIYATI	270-278

<i>Хамидова Зарифа Урол қизи</i> ДАВЛАТ СЕКТОРИДА ИЧКИ АУДИТ ВА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТ ТАДБИРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	279-291
<i>Toshaliyeva Saodat Toxirovna</i> KICHIK TADBIRKORLIK TUSHUNCHASI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY MONIYATI	292-296
<i>Худойназаров Фахритдин Хаитович</i> ИБН ХАЛДУННИНГ ИҚТИСОДИЁТГА ТАВСИЯЛАРИ	297-304
<i>Nurullayev Hoshimjon Hamidovich</i> GASTRANOMIYANING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ANAMIYATI	305-313
<i>Кадырова Шарофат Амоновна</i> ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	314-323
<i>Бегматова Зиёда Захиджановна</i> ДАВЛАТ ИНТЕРАКТИВ ХИЗМАТЛАРИ ТИЗИМИ АСОСИДА КАДРЛАР БАНДЛИГИНИ ВА УЛАРГА ТАЛАБНИ БАҲОЛАШ	324-332
<i>Shafkarov Bakhrom Khudoyberdievich</i> TERRITORIAL FEATURES AND THEIR EFFECTIVE USE IN THE CULTIVATION OF VITICULTURE PRODUCTS	333-340
<i>Masharipova Fazilat Axmedovna</i> OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ANAMIYATI	341-348
<i>Мусинов Дилшод Султанович</i> ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГИ ИЖТИМОИЙ ВА ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ОМИЛИ СИФАТИДА	349-359
<i>Шакирова Юлдуз Сайдалиевна</i> ВОПРОСЫ РАЗРАБОТКИ ДОРОЖНОЙ КАРТЫ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ	360-368
<i>Абдивоҳидов Мамуржон Авазхон ўғли</i> РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГ МАЗМУНИ, ТАВСИФИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	369-380
<i>To'xtasinova Muxayyo Mirzasultonovna</i> DAVLATNING INNOVATSION TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MASALASIGA	381-388
<i>Қурбанова Раҳима Джамшедовна, Мирзаева Ширин Нодировна</i> РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В СТИМУЛИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	389-403
<i>Набиева Нилуфар Муратовна</i> ОСОБЕННОСТИ КОМПЛЕКСА МАРКЕТИНГОВОГО ПРОДВИЖЕНИЯ КОМПАНИИ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ	404-416

<i>Safarov Radjabboy Eshmuxammadovich</i> KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA INDIVIDUAL DAROMADGA SOLIQLAR MEKANIZMIDAN SAMARALI FOYDALANISH MASALALARI	417-428
<i>Sharipova Zulayho</i> SANOAT TARMOQLARI KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	429-434
<i>Шарипов Акбар Илхамович</i> ЧАКАНА САВДО КОРХОНАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛИ МАРКЕТИНГНИ РОЛИ	435-440
<i>Хаджаев Хабибулла Сагдуллаевич</i> ОБЪЕКТИВНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ АНТИМОНОПОЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	441-447
<i>Хамзайева Дилфуза Самаровна</i> SURXANDARYO VILOYATIDA TURISTIK MAHSULOTLARNI BAHOLASH VA SAMARALI RIVOJLATIRISH IMKONIYATLARI	448-452
<i>Усманова Насиба Акбаржоновна</i> ПУТИ РАЗВИТИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В СФЕРЕ УСЛУГ	453-459
<i>Исхакова Сарвар Аюбовна</i> ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЗАНЯТОСТЬ И КВАЛИФИКАЦИЮ ПЕРСОНАЛА В СФЕРЕ БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	460-467
<i>Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich</i> INNOVATSION TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHDA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH VA UNI TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	468-479
<i>To'uchiyeva Nodira G'ulom qizi</i> OLIY TA'LIMNI BOSHQARISHDAGI INNOVATSIYALAR. CHAT GPT YOHUD SUN'IY INTELLEKT	480-485
<i>Абдурахимова Саида Аҳмаджановна, Адилова Гўзал Абзаловна</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА КИЧИК БИЗНЕС СУБЪЕКТЛАРИ ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИНИНГ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ ТАҲЛИЛИ	486-494
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION MUHIT JOZIBADORLIGINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	495-500
<i>Tadjibekova Dilnoza Bakhtiyarovna</i> ENHANCING FINANCIAL RESOURCE FORMATION IN BUSINESSES	501-506
<i>Radjabova Malika Ziyodullayevna</i> AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI XUSUSIDA	507-512

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Asraqulova Adiba Nabiyevna</i> ZAMONAVIY DAVRDA IQTISODGA FALSAFIY QARASHLAR	513-520
<i>Жўраев Аҳмад Муҳаммадиевич</i> ТИНЧЛИКПАРВАРЛИК ҲОЯЛАРИНИНГ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДАГИ АҲАМИЯТИ	521-530
<i>Гуламова Мавжуда Ташпулатовна</i> АХМАД ЗИЁУДДИН АЛ-КУМУШХОНАВИЙ АСАРЛАРИДА КОМИЛ ИНСОН ҲОЯЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	531-538
<i>Abduxolikova Nasiba Alijonovna</i> YOSHLARNING ONLAYN TA'LIM JARAYONIGA TA'SIR ETUVCHI IJOBIIY SALBIY OMILLAR	539-544
<i>Yazdonov Zikirillo Shukurilloevich</i> QALANDARIYLIK VA UNING INSON, JAMIYAT TIZIMIDAGI O'RNI	545-552
<i>Sharipova Barno Salimovna</i> BIOETIK MADANIYATNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY IMIJI	553-558
<i>Xalikulova Umida Rustamovna</i> AXBOROT MUHITINING OLIY TA'LIMGA TA'SIRI: KONSTRUKTIV VA DESTRUKTIV OMILLAR	559-564
<i>Abbasova Maftuna Subxonovna, Temirova Xurshida</i> OILA VA NIKOH MA'NAVIYATI, OILANI MUSTAHKAMLASH OMILLARI	565-571
<i>Tog'ayev Nodirjon Ergashevich</i> AJDODLARIMIZ BOY ILMIY MEROSINING O'ZBEKISTONDA MA'RIFATLI JAMIYAT QURISH HAMDA YOSHLAR TARBIIYASIDA TUTGAN O'RNI	572-576
<i>Kipchoqov Xomidjon Gulomovich</i> JAVOBGARLIK PRINSIPINI SHAKLLANTIRISH AXLOQSHUNOSLIKNING ASOSIY MASALASI SIFATIDA	577-581
<i>Raximova Rayxon Abdurasulovna</i> ZAMONAVIY OILADA MA'NAVIY-AXLOQIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMONING NAZARIY VA USLUBIY TAHLILI	582-586
<i>Агзамова Нилюфар Шухратовна</i> “АДАБ АЛЬ-ТАБИБ” КАК ИСТОЧНИК НАЦИОНАЛЬНОЙ БИОЭТИКИ	587-591
<i>Axmadiyev Nuriddin Muxutdinovich</i> INTELLEKTUAL MADANIYAT YOSHLARNING INNOVATSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING MUHIM MEZONI SIFATIDA	592-596
<i>Nabiyev Mansur Jamxur o'g'li</i> DEMOKRATIK JAMIYAT TARAQQIYOTIDA IJTIMOIIY G'OYALAR EVOLYUTSIYASI VA MODERNIZATSIYASI	597-603

<i>Kenjayeva Dilrabo Romanovna, Xaydarova Larisa Sunnatovna</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY MADANIYAT SOHASIDAGI O'ZGARISHLARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	604-609
<i>Abduraximova Tursunoy Abduvoxid qizi</i> O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASINING FALSAFIY MOHIYATI	610-615
<i>Tagayev Ganisher Xasanovich</i> YOSHLAR ETNOESTETIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHDA BADIY-ESTETIK OMILLARNING O'RNI	616-625
<i>Шоназаров Жамшид Шуҳратович</i> БЕҲБУДИЙ ВА УНИНГ ДАВЛАТЧИЛИК ҲОЯСИ	626-630
<i>Ҳамраев Сирож Абруевич</i> ЖАМИЯТ ЯНГИЛАНИШИ ВА ТАДБИРКОР МАЪНАВИЯТИ	631-637
<i>Nabiyev Bekzod Muxammadumarovich</i> MAFKURAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY TARG'IBOT TEXNOLOGIYALARI: O'ZBEKISTON VA XORIJ TAJRIBASI	638-642
<i>Hashimova Gulsina Ismoyilovna</i> HARBIY IJTIMOYIY ISH VA HARBIY MADANIYATNING HARBIY XIZMATCHILAR FAROVONLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI	643-648
<i>Karimova Gulnoza Yigitaliyevna</i> AXLOQIY MADANIYAT TUSHUNCHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY ZARURIYATI	649-655
<i>Sharipova Kamola Usmonjonovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA GENDER TENGLIKNI TA'MINLASH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASINI MILLIY STRATEGIYAGA TRANSFORMASIYALASH ISTIQBOLLARI	656-661

08.00.00- Иқтисодиёт фанлари

То'uchiyeva Nodira G'ulom qizi

Toshkent moliya instituti tayanch doktoranti
nodira070495@gmail.com

OLIV TA'LIMNI BOSHQARISHDAGI INNOVATSIYALAR. CHAT GPT YOHUD SUN'IY INTELEKT

Annotatsiya. Bugungi kunda butun dunyo oliy ta'lim tizimi Chat GPT tomonidan vujudga kelayotgan o'zgarishlar va muammolar yoqasida turibdi. Ushbu maqolada Chat GPT va generativ sun'iy intellekt (AI) vositalarining o'rni, pozitsiyasi va ta'siri haqida asosiy savollar muhokam qilinadi.

Kalit so'zlar. Oliy ta'lim, innovatsiya, texnologiya, chat GPT, sun'iy intellekt, tadqiqot.

Tuychiyeva Nadira Gulom kizi

Doctoral student of the Tashkent Financial Institute

INNOVATIONS IN HIGHER EDUCATION MANAGEMENT. CHAT GPT OR ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract. Today, the entire world higher education system is on the brink of changes and problems caused by Chat GPT. This article discusses key questions about the role, position, and impact of Chat GPT and generative artificial intelligence (AI) tools.

Keywords. Higher education, innovation, technology, chat GPT, artificial intelligence, research.

Туйчиева Надира Гулом кызы

Докторант Ташкентского финансового института

ИННОВАЦИИ В УПРАВЛЕНИИ ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ. ЧАТ GPT ИЛИ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ

Аннотация. Сегодня вся мировая система высшего образования находится на пороге изменений и проблем, вызванных Chat GPT. В этой статье обсуждаются ключевые вопросы о роли, положении и влиянии Chat GPT и инструментов генеративного искусственного интеллекта (ИИ).

Ключевые слова. Высшее образование, инновации, технологии, чат GPT, искусственный интеллект, исследования.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I12.1Y2023N64>

Kirish. Hozirda oliy ta'lim va zamonaviy jamiyatning manzarasini ifoda etadi. Texnologik imkoniyatlarni ta'lim ehtiyojlari bilan bog'lab, biz Chat GPTni talabalarni

kuchaytirish va ularning ta'lim tajribasi hamda resurslarini kengaytirish uchun boy salohiyatga ega, talabalarga qaratilgan innovatsion konsepsiyaga aylantiramiz.

Biroq bu imkoniyatlarni kuchaytirish qimmatga tushishi mumkin. Bu bilan bog'liq bo'lgan yangi paydo bo'layotgan muammolarni hal qilish uchun manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni oshirish talab etiladi. Bu esa o'z navbatida yangi ta'lim tadqiqotlari va nazariyalarni ishlab chiqishni ko'zda tutadi.

Ilk bor 2022-yil dekabr oyida ChatGPT ishga tushirilgandan buyon, u oliy ta'lim muassasalarida keng e'tibor va muhokamalarga sabab bo'ldi. Uning ta'siri va qiymati haqida turli nuqtai nazardan ziddiyatli fikrlar paydo bo'lyapti. Ba'zi manfaatdor tomonlar sun'iy intellekt (AI) vositalarining innovatsion ta'lim tajribasidagi potentsial afzalliklari haqida ta'kidlashayotgan bo'lsada, ikkinchi tomon uning mumkin bo'lgan kamchiliklari va kutilmagan oqibatlarini haqida o'z qarshiliklarini bildirishyapti.

Bu qarama-qarshi nuqtai nazarlarni muvozanatli hal qilish ta'limning texnologik imkoniyatlari va ehtiyojlariga zamonaviy yondashuvni talab qiladi. Ushbu pozitsiyada biz pastdan yuqoriga yondashuvini qo'llab-quvvatlaymiz. Chat GPTga talabalar tomonidan boshqariladigan texnologiya sifatida qarasak, u talabalarning bilimini qo'llab-quvvatlash va oliy ta'limni o'zgartirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Chat GPT ta'siri orqali biz ta'lim imkoniyatlari, talabalarning sifatli bilim olishi, yangi o'quv dasturlari, oliy ta'lim boshqaruvini baholash, ta'lim texnologiyalari rivojlanishini yengillashtirishimiz va zamonaviylashtirishimiz mumkin.

Chat GPT talabalarga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi sifatida. Oliy ta'limda keng tarqalgan bahs-munozaralarga qaramay, chat GPT ta'lim uchun eksklyuziv fanga xos vosita emas, balki sun'iy umumiy intellekt deb nomlanuvchi maqsadli vositadir [1].

Mahsulot sifatida esa u matnli xabarlarini yaratuvchi sun'iy intellekt chatbotidir ya'ni tabiiy tilda inson harakatlariga bildirilayotgan reaksiyalar tizimidir. Chat GPT mavjud izchil, kontekstli va insonga o'xshash faoliyat bilan shug'ullanish qobiliyati tufayli, oldingi chatbotlarga nisbatan sezilarli yutuqlarni ko'rsatdi. Bu esa o'z navbatida suhbatlar va har xil turdagi kontentni qayta ishlash uchun baza hisoblanadi. U tabiatdan katta, generativ, oldindan tayyorlangan transformatorga qurilgan til modelidir. Shuningdek (GPT) modellari juda ko'p o'quv ma'lumotlariga ega bo'lib, intensiv insoniy fikr-mulohazalar bilan nozik parametrlar va kuchli superkompyuter infratuzilmalaridir [2].

Chat GPT sun'iy intellekt sohasidagi tahlil qilish yoki o'rniga yangi kontent yaratish, mavjud ma'lumotlarni manipulyatsiya qilish imkonini beruvchi yorqin namunadir [3].

Mavjud o'qitish texnologiyalari bilan solishtirganda, chat GPT noyob imkoniyatlarni namoyish etdi. Yangi texnologiyalar, ularning joriy etilishi ko'p jihatdan o'qituvchilar (yoki ishlab chiquvchilar)ga bog'liq. 2022 yil dekabr oyida u ishga tushirilgandan so'ng, dastur dastlabki ikki oyda 100 million foydalanuvchiga ega bo'ldi. Hamda eng tez rivojlanayotgan platforma sifatida rekord o'rnatdi. Endi u kuniga 25 mln tashriflarga egadir [4]. Katta yoshdagilar orasida chat GPTning keng qo'llanilishi, talabalar ta'limi yangiliklarida, o'qituvchi va olimlar orasida keng yoritildi [5].

Talabalarning o'z-o'zidan dasturni muvaffaqiyatli qabul qilishi undan foydalanishni taqiqlashni yoki nazorat qilishni deyarli imkonsiz qildi. Talabalar orasida uning rivojlanishining jadal sur'atlari o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim vositasi sifatida namoyon bo'lishiga sabab bo'ldi

Bu texnologiyadan foydalanib, talabalar o'zini yanada qulay va ishonchli his qilishi mumkin. Chat GPTning o'quvchilarga qaratilgan tabiiy foydalanuvchi interfeysi orqali yanada yaxshilanadi. ChatGPT interfeysi chatbot sifatida foydalanuvchilar uchun oddiy dialog formatidagi matn kiritish maydoni bilan ajralib turadi. Interfeys dizayni suhbatlar har doim foydalanuvchilar tomonidan boshlanganligi va suhbat yo'nalishi birinchi navbatda foydalanuvchilar tomonidan nazorat qilinishini taqdim etadi. Talabalarning bildirishnomalarni passiv qabul qilish ehtimoli kamroqdir yoki oldindan belgilangan buyruqlar yordamida bajariladigan vazifalar va boshqalar mavzuni, yo'lni va jarayonni hal qilish vakolatiga ega bo'lishi mumkin. Biroq bu talabalar bajarishi va boshqarishi uchun bir qator malakalarga ega bo'lishini talab qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ChatGPTni talabalarga yo'naltirilgan loyiha sifatida ko'rib chiqish mumkin. Ya'ni u innovatsion o'qitish, o'rganish uchun potentsialga ega texnologiya va oliy ta'limda baholash amaliyotini beruvchi interfeysdir.

ChatGPT oliy ta'lim vositasi sifatida. Chat GPTning ta'lim salohiyatidagi roli qanday bo'lishi mumkinligini aniqlash uchun uning texnologik tushunchasini va imkoniyatlarini bilish talab etiladi. Umuman olganda, biz chat GPT ta'lim sifatini oshirish va oliy ta'limni isloh qilish uchun kuchli vosita ekanligiga ishonamiz.

Eng asosiy darajada GPT tabiiy tilni qayta ishlash, tahlil qilish va tushunish uchun yaxshi modeldir. Matnni qayta ishlashda uning kuchli tomonlari juda ko'p, masalan, sifatli ta'lim uchun zaruriy ma'lumotlarni topish va o'quv ma'lumotlarini keng tahlil qilish. Dastur tili og'zaki va yozma shakllarda keng tarqalgan ta'lim jarayonlarining asosiy muhitini qamrab oladi hamda foydalanuvchiga o'z fikrlarini qanday qilib tanqidiy va tahliliy talqin etishga ko'maklashadi. Shuningdek talabalar ma'lumotlarni o'lchashlari, baholashlari va dalillashlari ham mumkin [6].

Biroq, texnologik cheklovlar tufayli sun'iy intellekt tizimida biz yuqori sifatli ma'lumotlarni ololmasligimiz mumkin. Ushbu tizimlar ko'pincha so'rovnomalar, viktorinalar va sahifani ko'rish yoki bosish kabi o'z-o'zidan yaratilgan ko'rsatkichlarga tayanadi va talabalarning o'rganish ma'lumotlarini to'plash uchun tarix jurnali kabi vazifani bajaradi xolos [7].

Sun'iy intellektning individual qidiruv uchun real vaqtda yordamchi vazifasi. Chat GPT ning yana bir afzalligi uning konteksni foydalanuvchilar tomonidan qachon taqdim etilganligi, so'nggi matnlar va kontekslarga oxirgi marta murojaat qilingan vaqt, ohirgi shakllantirilgan javoblarni saqlab berishidir. Bu xususiyat chat GPTni yaxshiroq tushunish, individual ehtiyojlarni o'rganish, maqsad va muammolarni to'liqroq ifodalash imkonini beradi. Bu esa suniy intellekt haqidagi aniqroq 3 ma'lumotni taqdim etadi:

- salohiyat;
- chat GPTdan real vaqtda foydalanish mumkinligi;
- talabalarga individual yordam ko'rsatadigan tizim.

Chat GPTning turli uslub va janrdagi matnlarni moslashtirish imkoniyati, talabalarning misollar va masalalarni yechishdagi individual ehtiyojlarini ta'minlaydi. Tezkor fikr-mulohaza ChatGPT ning yana bir potentsial afzalligi hisoblanadi, chunki talaba ma'lumotlarini qayta ishlashi orqali, u taqdim etishi mumkin bo'lgan savollariga zudlik bilan javob oladi va tavsiyalarni ishlab chiqadi.

Bir zumda berilgan fikr-mulohazalar o'quvchilarga o'rganish va o'z ishlarida muvaffaqiyatga erishish imkonini beradi. Bu ayniqsa yuqori bosqichdagi talabalar tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

Ushbu tezkor fikr-mulohaza tufayli, talabalar real vaqtda o'zlarining chalkashliklariga aniqlik kiritishlari va noto'g'ri tushunchalarni hal qilishlari mumkin. Shuning uchun, chat GPTdan tezkor bildirilgan fikr-mulohaza yordamida o'quvchilarning o'qishdagi faolligini oshirish va ta'lim samaradorligini yuksaltirishda keng miqyosda foydalanish mumkin.

Suniy intellektni o'rganish. ChatGP boy salohiyatga ega bo'lsada, bu potentsial tabiiy yoki avtomatik tarzda amalga oshirilmaydi. Manfaatdor tomonlar chat GPT moslashuvchan tizim ekanligidan xabardor bo'lishlari va tizimda ishlayotganda mas'uliyatli bo'lishlari kerak. ishtirok etishga tayyor bo'lishi kerak. Suniy intellektning o'zgaruvchan roli va pozitsiyasi ta'limda yangi tadqiqot va nazariyalarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda.

Suniy intellekt yordamida odatiy ta'limni o'zgartirish. Chat GPTni inson qabul qilishi va moslashtirishi shuni ko'rsatadiki, inson va texnologiya o'rtasidagi munosabatlarni o'zgarishi, ta'lim texnologiyalari bo'yicha tadqiqotlarga yo'l ochib beradi.

Hozirgi davrda sun'iy intellekt va shaxsiylashtirilgan algoritmlarning paydo bo'lishi, yangi mavzuni tushunishdagi an'anaviy "bir o'lcham hammaga mos keladi" yondashuvini yengib chiqdi va individual talabalarning ehtiyojlariga moslashish kerakligini isbotlab berdi [8].

Talabalar uchun suniy intellekt bilan ta'lim olish o'z-o'zidan o'rganish muammosini keltirib chiqaradi. Ko'pincha vaqt o'tishi bilan ko'proq va kengroq bilimga ega bo'lganligi sababli talabalar o'rganish egri chizig'iga duch kelishadi.

Shundan so'ng esa ularda yanayam kuchli texnologiya vositalari bilan samarali ishlash istagi paydo bo'ladi [9]. Bizning dastlabki kuzatishlarimizga ko'ra, o'quvchilarning o'rganish egri qizig'i, ChatGPT dan foydalangan talabalarning o'rganish egri chizig'i bilan o'zaro bog'liq holda ifodalanishi mumkin. Chunki foydalanuvchi interfeysi oddiy va intuitiv, shuning uchun ko'pchilik talabalar uchun bu qiyin emas.

Suniy intellekt vositalaridan ta'lim texnologiyasi sifatida qanday foydalanishni muhimdir. Ular inson mehnatini almashtirish uchun emas, balki talabalarning ta'lim olishini osonlashtirish uchun mo'ljallangan inson harakatlari mahsulidir. Undan qanday foydalanishni o'rganish talabani o'zining zimmasiga tushadigan masala. Bunda talaba samarali foydalanuvchi sifatida ta'lim imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish imkoniyatini yaratib beradi. Bu esa chat GPTdan maksimal ta'lim olish foydasini namoyon qiladi. Bu ta'lim jarayonida o'zini anglashni, metakognitiv va o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini ham o'z ichiga oladi [10].

Chat GPT va tanqidiy fikrlash. Chat GPT ning eng muhim kamchiligi shundaki, u ba'zan ishonchli, ba'zan ahamiyatsiz yoki noto'g'ri javoblarni beradi, bu hodisa sun'iy intellekt gallutsinatsiyasi deb nomlanadi. Talabalar o'ziga kerak bilimlardan foydalangan holda chat GPT natijalarini tanqidiy baholay olishi zarur.

Tanqidiy fikrlash talabalarga ko'proq savollar berish va yaratilgan suniy intellektning ishonchligini baholashga yordam beradi [11]. Bundan tashqari, ma'lumotlarni o'qitish mexanizmi tufayli, GPT modellari noto'g'ri fikrlarni beixtiyor takrorlashi yoki davom ettirishi ham mumkin.

Tanqidiy va chuqur fikrlash ro'y bermaganda, talabalar potentsial noto'g'ri fikrlarni tan olishlari mumkin. Sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan kontent va noto'g'ri qarashlardan saqlanish hozir dolzarb masaladir.

Sun'iy intellekt moslashuvchanlik va uzluksiz ta'lim sifatida. Hozirgi avlod talabalari uchun sun'iy intellektning yorqin manzarasi sifatida chat GPT jadal rivojlanmoqda va takomillashtirilmoqda. Sun'iy intellektga moslashuvchanlik uzluksiz ta'lim olish jarayonining bir bo'lagidir va u eng so'nggi yangiliklardan xabardor bo'lishda muhim rol o'ynaydi. Kelajakda talabalarining o'qishi va karyerasini oshirishida sun'iy intellekt va shu kabi so'nggi texnologiyalardan xabardor bo'lishning afzalliklari maksimal ortib boradi.

Ayniqsa, mehnat bozoriga sun'iy intellekt tobora kuchli ta'sir qilib bormoqda. Bu esa talabalarining kelajakda muvaffaqiyatli ish bilan ta'minlanishida, ishga moslashish va ko'nikmalarini mustahkamlashini ta'minlaydi.

Ayni paytda, chat GPT va boshqa sun'iy intellekt vositalari umrbod ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun ishlatilishi mumkin.

Sun'iy intellektdan foydalanishda plagiatni aniqlash. ChatGPT va generativ sun'iy intellekt vositalarining paydo bo'lishi oliy ta'limdagi akademik bir butunlikka o'z ta'sirini ko'rsatadi [12]. Sun'iy intellekt va Chat GPT kabi vositalar talabalar topshiriqlari, imtihonlariga javob olishda plagiatga duch keltiradi. Bu ta'lim jarayoni amaliyotini buzadi va akademik sifatga o'z ta'sirini ma'lum miqdorda o'tkazadi. Va oliy ta'lim muassasasining akademik yaxlitligini ta'minlashida qiyinchiliklarga duchor qiladi. Bu akademik standartlarning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, g'oyalarni ishlab chiqish va maqola yozish jarayonida sun'iy intellektga haddan tashqari ishonish talabalarining mavzuga chuqur kirib borishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Bu esa talabalarining mavzu bo'yicha muammolarni hal qilish qobiliyatini namoyon bo'lishiga qarshilik ko'rsatadi [13].

Talabalar sun'iy intellekt yordamida topshiriqlarni tez izlashga odatlanib qolishlari oxir-oqibat ijodkorlik va o'ziga xoslikning pasayishiga olib keladi. Bu kabi holatlarni kamaytirish uchun oliy ta'lim muassasalari yoki ota-onalar qat'iy choralarni ko'rishlari talab etiladi.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, sun'iy intellektdan oqilona foydalanish keng qamrovli o'quv dasturlari va pedagogik mahoratni talab etadi. Talabalarni yuqorida qayd etilgan bilimlar bilan qurollantirish uchun zamonaviy o'quv dasturlari va pedagogikaga keng qamrovli kompetensiyaviy o'zgartirishlar kiritilishi zarur.

Xususan, talabalarga yordam berish uchun ta'limga haqiqiy fanlararo yondashuvlar targ'ib qilinishi kerak. Ta'lim tizimida talabalar rivojlanishini kontekstualashtirish uchun real sharoitda eksperimental, tajribaviy va loyihaga asoslangan ta'lim imkoniyatlari birlashtirilishi mumkin.

Bu esa ilmiy muassasalar va tashqi tashkilotlar, korxonalar, notijorat tashkilotlar va davlat idoralarining birgalikda talabalar uchun stajirovkalar, amaliyotlar yoki xizmat ko'rsatish bo'yicha o'quv loyihalarini yaratish imkoniyatini beradi. Bunday tajriba talabalarni turli nuqtai nazarlar va shaxsiy rivojlanish kompetensiyalarini oshiradi va bu bilan talabalarni tobora murakkablashayotgan informatsion olamga tayyorlaydi.

Aytish mumkinki, biz katta o'zgarishlar yoqasida turibmiz. Buning yaqqol misoli sifatida chat GPT va generativ sun'iy intellekt vositalari rivojlanishini olishimiz mumkin. Bu kabi vositalarning tarqalishi texnologiyalarning hayotimizga nechog'lik ko'p qirrali va keng ko'lamli ta'sirini ko'rsatib beradi. Ammo uning salbiy oqibatlarini hali to'liq amalga oshirilmagan. Umid qilamizki, ushbu maqola keyingi muhokamaviy maqolalarni rag'batlantiradi.

Литература/Адабиётлар/ References:

1. Bubeck S, Chandrasekaran V, Eldan R, Gehrke J, Horvitz E, Kamar E, Lee P, Lee YT, Li Y, Lundberg S. Sparks of artificial general intelligence: Early experiments with GPT-4. arXiv preprint arXiv:2303.12712. 2023.
2. Floridi L, Chiriatti M., 2020. GPT-3: Its nature, scope, limits, and consequences. *Minds and Machines* 30(4):681-94.
3. van Dis, Eva AM, et al. "ChatGPT: five priorities for research." *Nature* 614.7947 (2023): 224-226.
4. Similarweb. ChatGPT topped 1billion visits in February. 2023.Retrieved March 1 from <https://www.similarweb.com/blog/insights/ai-news/chatgpt-1-billion/>
5. Huang K. Alarmed by AI chatbots, universities start revamping how they teach. *New York Times*. 2023. Retrived March 1 from <https://www.nytimes.com/2023/01/16/technology/chatgpt-artificialintelligenceuniversities.html>.
6. Vygotsky, Lev Semenovich, and Michael Cole. *Mind in society: Development of higher psychological processes*. Harvard university press, 1978.
7. Viberg, Olga, et al. "The current landscape of learning analytics in higher education." *Computers in human behavior* 89 (2018): 98-110.
8. Bulger, Monica. "Personalized learning: The conversations we're not having." *Data and Society* 22.1 (2016): 1-29.
9. Dai, Yun, Stephen Lu, and Ang Liu. "Student pathways to understanding the global virtual teams: an ethnographic study." *Interactive Learning Environments* 27.1 (2019): 3-14.
10. Wang, Chih-Hsuan, David M. Shannon, and Margaret E. Ross. "Students' characteristics, self-regulated learning, technology self-efficacy, and course outcomes in online learning." *Distance Education* 34.3 (2013): 302-323.
11. Spector, Jonathan Michael, and Shanshan Ma. "Inquiry and critical thinking skills for the next generation: from artificial intelligence back to human intelligence." *Smart Learning Environments* 6.1 (2019): 1-11.
12. Elgin, Catherine Z. "Epistemic agency." *Theory and research in education* 11.2 (2013): 135-152.
13. Rudolph, Jürgen, Samson Tan, and Shannon Tan. "ChatGPT: Bullshit spewer or the end of traditional assessments in higher education?." *Journal of Applied Learning and Teaching* 6.1 (2023)

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/1 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).